

ARCHEOLOGISCHE OPGRAVING

SITE 'TRAMSTRAAT'

RAPPORT

14

Intergemeentelijke
Archeologische Dienst

PORTIVA

Tom Debruyne

INHOUDSTAFEL

1. Projectadministratie	03
Korte historiek	
Locatie	
Actoren	
Uitvoeringstermijn	
2. Motivatie archeologisch onderzoek	07
Aard en omvang bedreiging	
Doelstellingen	
3. Eerder onderzoek	08
Quickscan	
Veldonderzoek	
4. Opgraving	13
Onderzoeksstrategie	
Grondsporen en vondsten	
5. Conclusie	18
6. Literatuur- en documentatielijst	19
Bibliografische referenties	
Digitale datasets	

1.1 Korte historiek

Vlak na aflevering van het archeologisch advies naar aanleiding van een stedenbouwkundige vergunningsaanvraag, nam de intergemeentelijk archeoloog telefonisch contact op met de bouwheer en architect. Dit gebeurde vóór de officiële toekenning van de stedenbouwkundige vergunning.

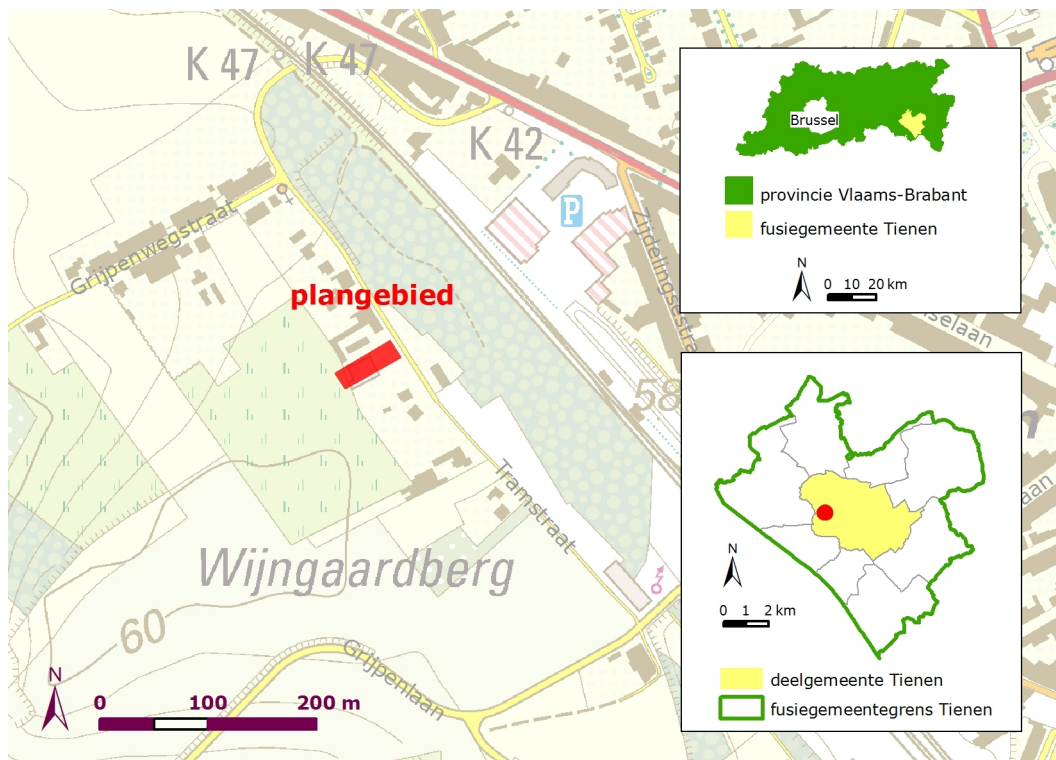
Tijdens dit gesprek verwoordde PORTIVA duidelijk de krachtlijnen van het voorwaardelijk gunstig advies. De archeologische dienst wees hen ook nadrukkelijk op het financieringsplan, de procedure en goedkeuringstermijn van de vergunningsaanvraag voor opgraving bij het agentschap R-O Vlaanderen Onroerend Erfgoed in Brussel.

Op die manier waren deze partijen in een zo vroeg mogelijk stadium op de hoogte van de plicht tot en de voordelen van integratie van archeologie in de werfplanning.

1.2 Locatie

Topografie

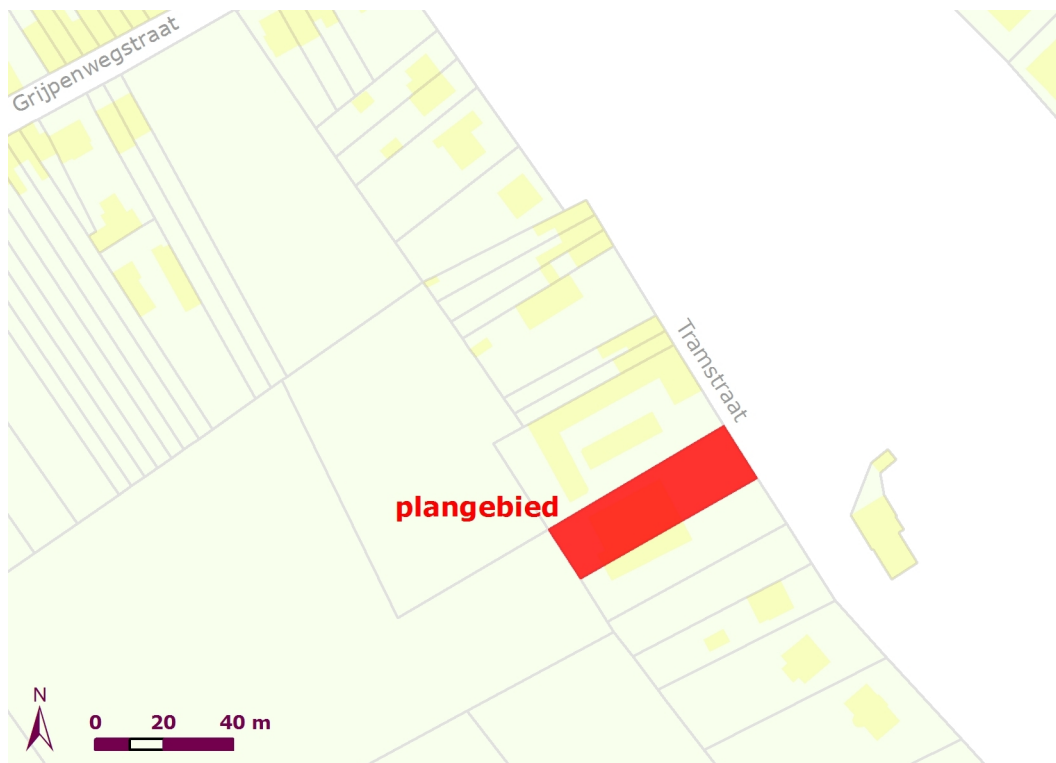
Provincie : Vlaams-Brabant
Fusiegemeente : Tienen
Deelgemeente : Tienen
Adres : Tramstraat 57
Toponiem : Wijngaardberg
GCS Lambert 1972 : centrum-X-coördinaat 188.837,99m
centrum-Y-coördinaat 166.774,21m

Figuur 1 : uitsnede van topografische kaart 1991-2005 en wegenkaart 2009

Kadastrale gegevens

Afdeling : 2
Sectie : F
Percelen : 49 N,P
Kaartblad : 3

Figuur 2 : uitsnede van kadastrale kaart 2009 en wegenkaart 2009

1.3 Actoren

Opdrachtgever

Bouwheren : Vandervelpen – Collin, Breughelhof 53, 3300 Tienen

Uitvoerder

Intergemeentelijke Archeologische Dienst PORTIVA,

Erfgoed site, Grote Markt 3-6, 3300 Tienen

vertegenwoordigd door Tom Debruyne

Administratief toezicht

Agentschap R-O Vlaanderen Onroerend Erfgoed,

Koning Albert II-laan 19 bus 3, 1210 Brussel & Blijde Inkomststraat 103-105, 3000 Leuven

Vergunning 2009/117

1.4 Uitvoeringstermijn

Veldwerk

Voorbereiding : 3 dagen, vanaf 11 augustus 2008

Opgraving : 2 halve dagen, 11 en 12 mei 2009

Terreinherstel : niet vereist, zoals afgesproken met bouwheren en architect ;
reden = start van grondwerken van bouwproject onmiddellijk aansluitend
op einde archeologisch onderzoek

Dataverwerking

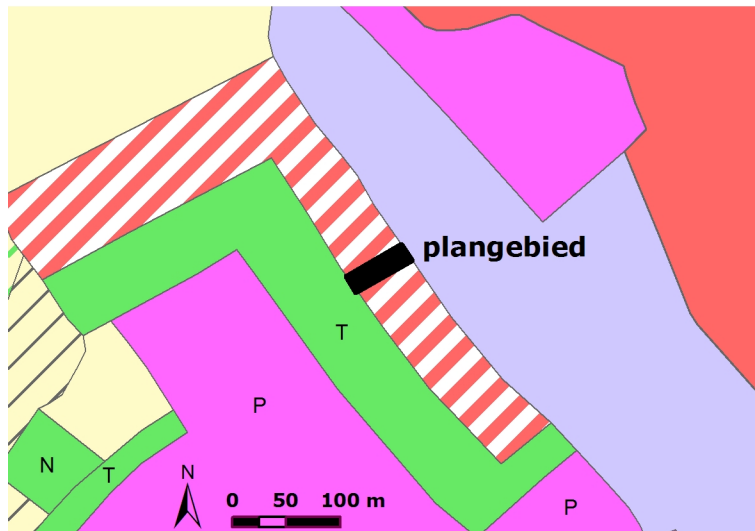
(Context)analyse en interpretatie : halve dag, 12 mei 2009

Basisrapportage : 1 dag

2. MOTIVATIE ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

2.1 Aard en omvang bedreiging

De stedenbouwkundige bestemming van de percelen zoals die op het gewestplan in gebieden zijn gegroepeerd, vormt een gevaar voor de bewaring van het bodemarchief. Op het gewestplan van 2002 staat deze zone met rode arcering ingekleurd als woongebied met landelijk karakter (=hoofdcode 102).

Figuur 3 : uitsnede van gewestplan 1999 met aanduiding van plangebied in zwart

Een deel van de perceelsoppervlakte is planmatig bestemd voor woningbouw, waarbij de onderkeldering, regenwater-, afvalwaterput en bezinkput tot maximaal 2,7m en de diverse nutsleidingen tot ca. 0,7m onder het huidige maaiveld zullen reiken. Het maaiveld buiten de woonstructuur en nutsvoorzieningen blijft gevrijwaard van bodemingrepen.

Alhoewel wenselijk zijn archeologiesparende bouwmaatregelen, zoals het verschuiven van de woonlocatie naar een archeologievrije zone of het achterwege laten van een kelder, in deze vergunningsfase geen optie (meer). Dit vanwege de strenge stedenbouwkundige voorschriften.

De realisatie van dit bouwplan zou kunnen leiden tot beschadiging of vernieling van mogelijk aanwezige archeologische sporen en vondsten.

2.2 Doelstellingen

Zoals geformuleerd in de vergunningsaanvraag voor kleinschalige opgraving had het inventariserend veldonderzoek tot doel het ongekend en indicaties voor archeologisch erfgoed gekend te maken in de vergunningsfase van het bouwproject.

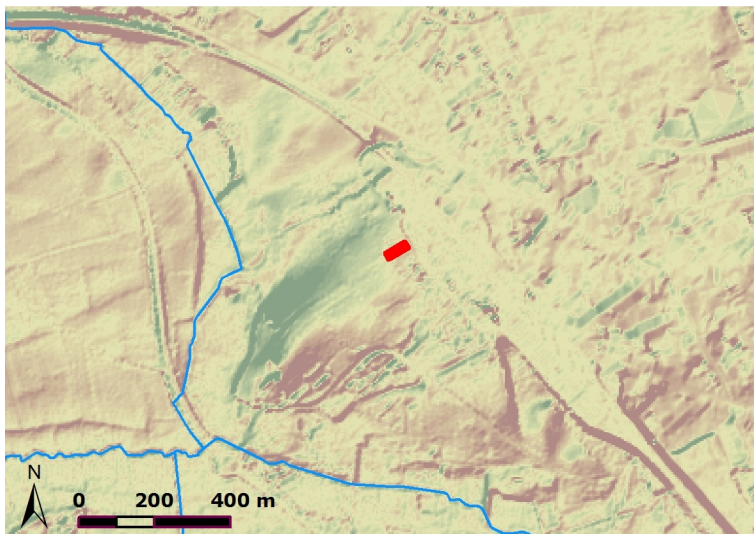
3. EERDER ONDERZOEK

3.1 Quickscan

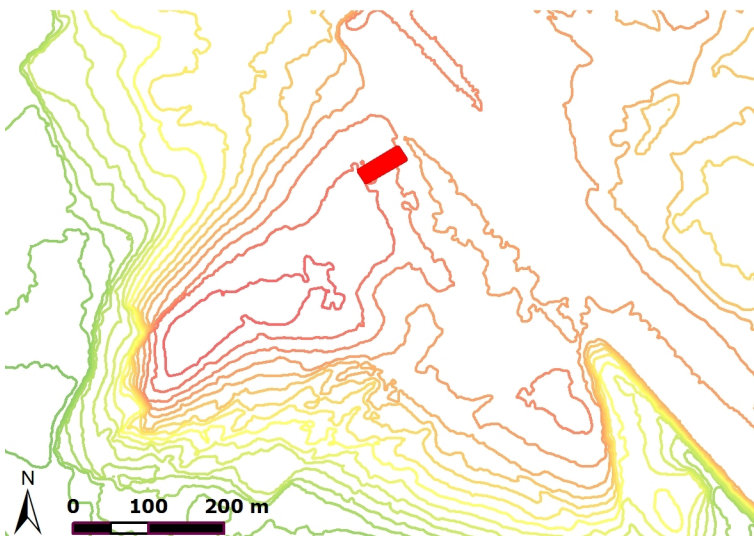
Landschap & topografie

De geplande bouw situeert zich in het heuvelachtige, Pleistocene lösslandschap met vruchtbare leemgronden. Hierdoor staan landbouw en veelteelt centraal in Zuid-Hageland.

Het gebied ligt met zijn 59-60m hoogte op een zachte helling van 1 à 2%, net ten noorden van de Wijngaardberg die deel uitmaakt van een zuidwest-noordoost georiënteerde, langgerekte heuvelrug.

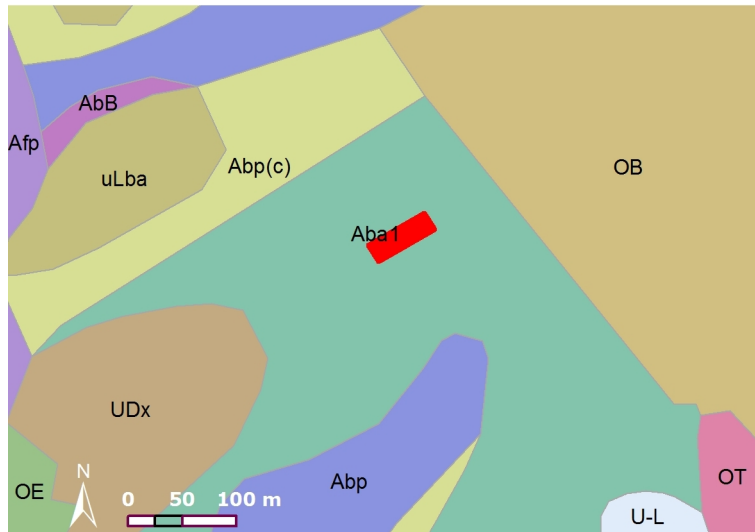
Figuur 4 : uitsnede van hoogtemodel 2004 met aanduiding van plangebied in rood

Figuur 5 : uitsnede van hoogtelijnenkaart 2004 met aanduiding van plangebied in rood

Pedologie

Op basis van een morfologische en fysico-chemische profielstudie van grondboringen in de jaren 50 van de vorige eeuw, is volgende beschrijving van de bodemcodes binnen het plangebied bekend :

Figuur 6 : uitsnede van bodemkaart 2001 met aanduiding van plangebied in rood

Onderstaande serie is gegroepeerd volgens haar topografische ligging en samenstelling.

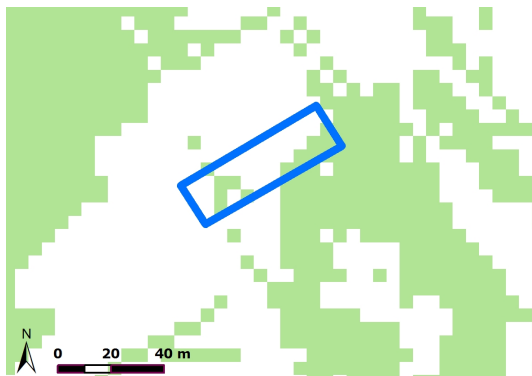
Plateau- en hellinggronden

Leemgronden

kernserie Aba : droge leemgrond met textuur B horizont

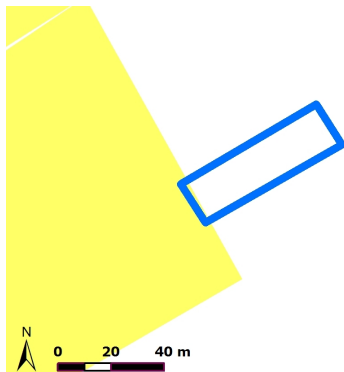
afgeleide serie Aba1 : fase met dunne (< 40cm) A horizont

Geomorfologie

Figuur 7 : uitsnede van erosiegevoelige gebieden - watertoetskaart 2006 met aanduiding van plangebied in blauw

Aan de 'zuidelijke' rand : vnl. erosiegevoelig (>10ton/ha/jaar). Grotendeels niet erosiegevoelig (≤ 10 ton/ha/jaar). Deze getallen geven een hypothetische bodemerosiewaarde dat de K.U.Leuven louter als grenswaarde gebruikt om de erosiegevoelige gebieden te kunnen afbakenen.

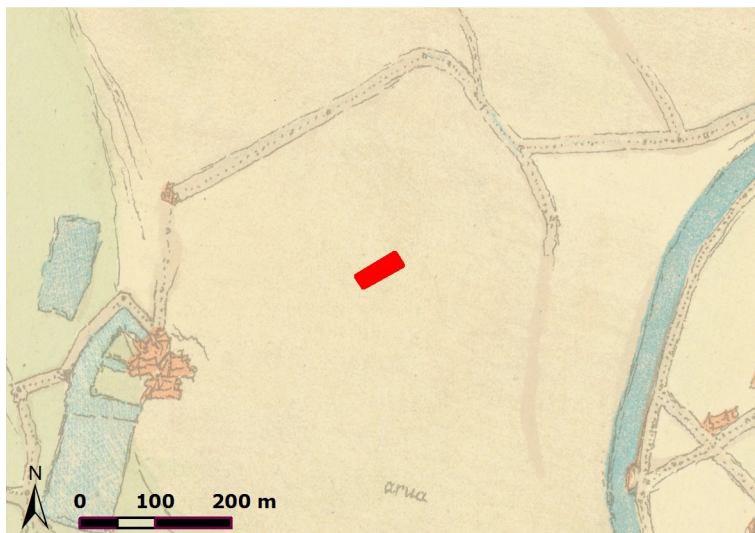

Figuur 8 : uitsnede van potentiële bodemerosiekaart 2006 met aanduiding van plangebied in blauw

Over het ganse perceel is geen informatie beschikbaar over de totale potentiële bodemerosie (som van bewerkings- en watererosie)

Grondgebruik

Zowel de Stedenatlas van Deventer als de Ferrariskaart tonen na georeferentie geen gebouwen binnen het plangebied. Op beide historische kaarten is deze onderzoekszone gesymboliseerd als (open) akkerland.

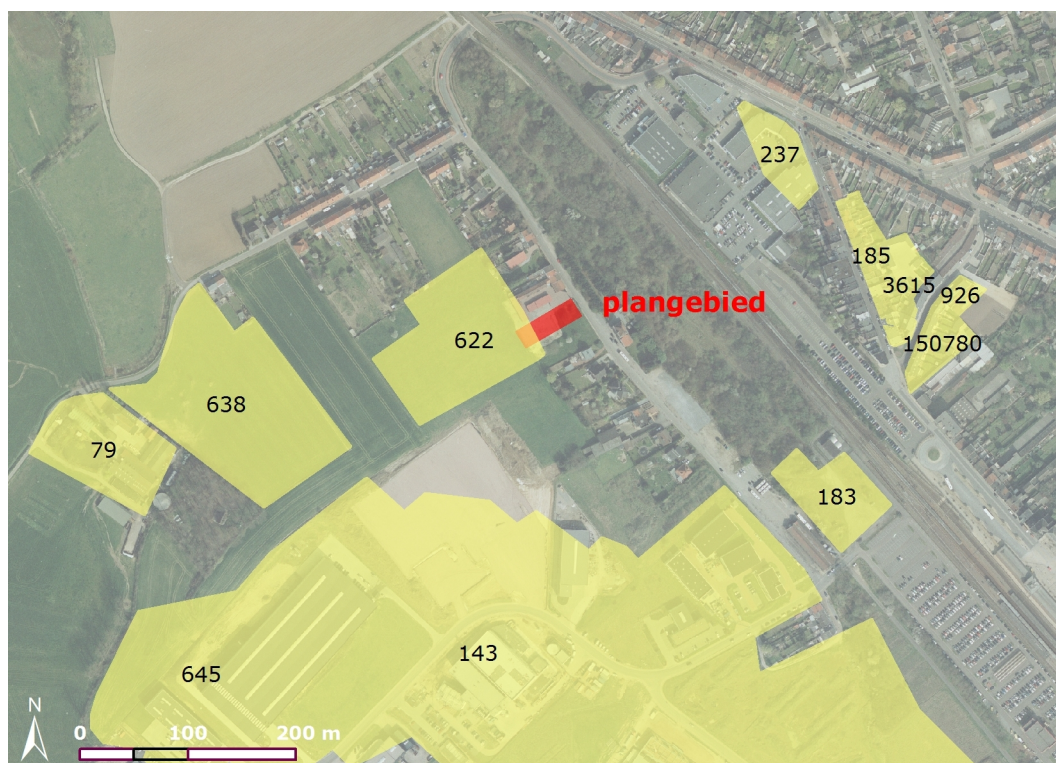

Figuur 9 : uitsnede van Deventerkaart 1560 met aanduiding van plangebied in rood

Figuur 10 : uitsnede van Ferrariskaart 1771-1777 met aanduiding van plangebied in rood

Archeologisch erfgoed

Figuur 11 : uitsnede van orthofoto 2007 en CAI (gele polygoenen met locatienummer)

Binnen het plangebied zijn geen archeologische sites of indicaties hiervoor bekend.

Grenzend aan het plangebied is één enkele archeologische indicatie waargenomen. Tegen de zuidwestelijke perceelsrand zijn er op de grootschalige orthofoto van de VLM enkele cirkelvormige omtreksporen te zien (CAI locatie 622).

Uit de nabije omgeving zijn diverse archeologische onderzoekslocaties en potentiële archeologische sites geregistreerd. Een kort overzicht, chronologisch gerangschikt :

- Vroeg- en Midden-Romeinse vicus (opgraving), CAI locatie 183

- Vroeg-Romeinse vicusgebouw en Laat-Middeleeuwse waterput (opgraving), CAI locatie 150780
- Midden-Romeinse vicusgebouwen (toevalsvondst), CAI locatie 237
- Midden-Romeinse vicusgebouwen en Merovingisch vlakgraf (toevalsvondst), CAI locatie 185
- Midden-Romeins bronsgietersatelier, glasblazerij en smidse en Laat-Middeleeuwse verdedigingsgracht (opgraving), CAI locatie 926
- Midden-Romeinse industrie, graanmagazijn, badgebouw en wegtracé en Laat-Middeleeuwse verdedigingsgracht (toevalsvondst en opgraving), CAI locatie 3615
- Midden-Romeinse crematiegraven (toevalsvondst), CAI locaties 3620 en 3621
- Periferie Gallo-Romeinse vicus (opgraving), CAI locatie 143
- Laat-Middeleeuws Hof van Grijpen, CAI locatie 79
- Cirkelvormige en rechthoekige sporen (luchtfotografie), CAI locaties 622, 638 en 645

3.2 Veldonderzoek

Op het moment van de aanvraag voor een vergunning tot het uitvoeren van een archeologische opgraving, heeft de Intergemeentelijke Archeologische Dienst geen weet van vroegere terreinverkenningen in of grenzend aan het plangebied. Dit kan te wijten zijn aan het feit dat dergelijke activiteiten nooit hebben plaatsgevonden of dat (privé-)rapporten/nota's niet gepubliceerd of ontoegankelijk zijn.

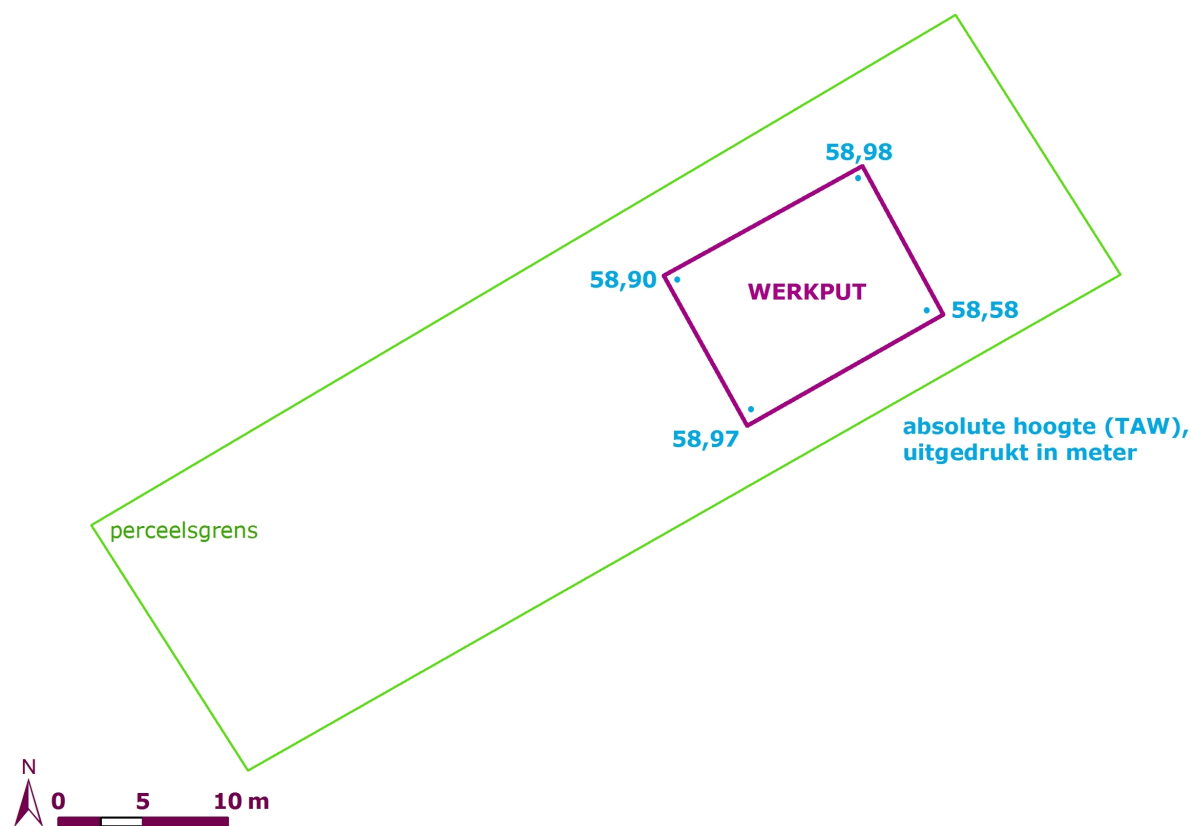
4.1 Onderzoeksstrategie

Specifieke onderzoeksvragen waren :

1. Zijn er grondsporen aanwezig?
2. Hebben de bodemsporen een natuurlijke of antropogene oorsprong en/of vulling?
3. Maken de archeologische bodemsporen deel uit van een grotere structuur?
4. Welke vondstcategorieën zijn er teruggevonden?
5. Wat is de datering van het vondstmateriaal?
6. Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
7. Welke invloed had het fysisch milieu op de bewaringstoestand van het archeologisch erfgoed?
8. Is de aanwezigheid van natuurlijke bodemsporen belangrijk voor de archeologische interpretatie?
9. Wat betekenen de gegevens mogelijk voor een aanvulling van kennisleemtes van de lokale en regionale bewoningsgeschiedenis?

4.2 Grondsporen & vondsten

Archeologisch onderzoek, voorafgaand aan het eigenlijke bouwproject, bracht geen waardevolle archeologische monumenten aan het licht.

Figuur 12 : algemeen grondplan

Figuur 13 : zicht vanuit zuidwesten op werkput

Figuur 14 : detailzicht op noordwestelijk profiel van werkput

Profielbeschrijving werkput:

- 15 tot 25 cm diepe teelaarde/bouwvoor
- één wandscherf van een Romeins mortarium in colluviumpakket
- 14 (ZW) tot 21 (NO) cm dik colluviumpakket
- ontkalkingsgrens op ca. 2,5 m diepte (1 boring)

5. CONCLUSIE

Na het laagsgewijs machinaal afgraven tot op de gewenste diepte en dit onder begeleiding van een archeoloog, bleek het plangebied geen archeologische monumenten te bevatten.

Met deze archeologische opgraving kwam de bouwheer tegemoet aan de bijzondere voorwaarden zoals die in de stedenbouwkundige vergunning staan vermeld. Aangezien het bouwdoossier volledig in handen lag van de stad Tienen, heeft de Intergemeentelijke Archeologische Dienst PORTIVA het terrein volledig vrijgegeven.

6.1 Bibliografische referenties

In alfabetische volgorde

- AERTS K. 2004 : Erosie- en colluviatiegeschiedenis van de archeologische site van Tienen-Grijpen, onuitgegeven licentiaatsthesis K.U.Leuven Faculteit Wetenschappen.
- AMERYCKX J.B., VERHEYE W. & VERMEIRE R. 1995 : Bodemkunde. Bodenvorming, bodemeigenschappen, de bodems van België, bodembehoud en -degradatie, bodembeleid en bodempolitiek, Gent.
- BAEYENS L. & DUDAL R. 1958 : Bodemkaart van België. Verklarende tekst bij het kaartblad Tienen 104 E, Brussel.
- BEEKMAN F. et al. 2002 : Werken met Zeeuwse kaarten. Handleiding bij het gebruik van oude topografische kaarten, Utrecht.
- DEEBEN J.H.C. 2008 : De Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden, derde generatie, Rapportage Archeologische Monumentenzorg, 155, Amsterdam.
- DE WIT G. & SLOOS A. 2008 : De interpretatie van archeologische waarnemingen in Archis. Een concept voor een nieuwe set complextypen, Rapportage Archeologische Monumentenzorg, 165, Amsterdam.
- GOOSSENS D. 1984 : Inleiding tot de geologie en geomorfologie van België, Enschede.
- GROENEWOUDT B.J. 1994: Prospectie, waardering en selectie van archeologische vindplaatsen. Een beleidsgerichte verkenning van middelen en mogelijkheden, Nederlandse Archeologische Rapporten, 17, Amersfoort.
- GYSELS H. et al. 1993 : De landschappen van Vlaanderen en Zuidelijk Nederland. Een landschapsecologische studie, Onderzoekscentrum voor landschapsecologie en milieuplanning Universiteit Gent, 19, Leuven-Apeldoorn.
- HEUNKS E. 1995 : Bedreigingen van het bodemarchief door landbouwkundige bodemtechnische ingrepen. Een oriëntatie, RAAP-rapport 100, Amsterdam.
- ISARIN R. 2007 : Archeologiesparend bouwen. Waar archeologen en bouwers elkaar ontmoeten, Amsterdam.
- LOUWAGIE G., NOENS G. & DEVOS Y. 2005 : Onderzoek van het bodemmilieu in functie van het fysisch-chemisch kwantificeren van de effecten van grondgebruik en beheer op archeologische bodemsporen in Vlaanderen. Eindrapport.
- SCHIFFER M.B. 1987 : Formation Processes of the Archaeological Record.
- STOEPKER H. 1988 : Het nut van historische kaarten voor de archeologie, Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Overdrukken nr. 310.
- VAN RANST E. & SYS C. 2000 : Éénduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20.000), Gent.

VERMEULEN F. & ANTROP M. 2001 : Ancient Lines in the Landscape. A Geo-Archaeological Study of Protohistoric and Roman Roads and Field Systems in Northwestern Gaul, Bulletin Antieke Beschaving. Annual Papers on Classical Archaeology, Supplement 7, Leuven-Virginia.

VORMEZEELE J. 1999 : Reliëfreconstructies op archeologische sites: een case-studie te Tienen-Grijpen, onuitgegeven licentiaatsthesis K.U.Leuven Faculteit Wetenschappen.

WALDUS W.B. & VAN DER VELDE H.M. 2006 : Archeologie in vogelvlucht. Toepassingsmogelijkheden van het AHN in de archeologie, Geoarchaeological and Bioarchaeological Studies, 6, Amsterdam.

6.2 Digitale datasets

Rastergegevens

Topografische kaart 1/10.000, raster, kleur, NGI, opname 1991-2005 (GIS-Vlaanderen)

Topografische kaart 1/50.000, raster, kleur, opname 2000 (NGI)

Middenschalige orthofoto's, kleur, VLM/OC & Provincie Vlaams-Brabant, opname 2007 (GIS-Vlaanderen)

Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen, MVG-LIN-AMINAL-afdeling Water en MVG-LIN-AWZ-afdeling Waterbouwkundig Laboratorium en Hydrologisch onderzoek (GIS-Vlaanderen), ESRI 2004

Vectorgegevens

NavStreets (native) Vector, 2009 (AGIV-product)

Vlaamse Hydrografische Atlas – Waterlopen, toestand 2009 (AGIV-product)

Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie, CadMap Municipality 2009

Bodemkaart van Vlaanderen, IWT, uitgave 2001 (GIS-Vlaanderen)

Watertoetskaart : erosiegevoelige gebieden, AGIV & CIW, toestand juli 2006 (AGIV-product)

Watertoetskaart : infiltratiegevoelige bodems, AGIV & CIW, toestand juli 2006 (AGIV-product)

Gewestplan 1/10.000 MVG-LIN-AROHM-Ruimtelijke Planning, toestand november 1999 (GIS-Vlaanderen)